

inko

informatiegevende en
kontaktleggende periodiek
van de fraters van utrecht

37^e jaargang

nummer 3

juli 2014

VAN DE REDACTIETAFEL

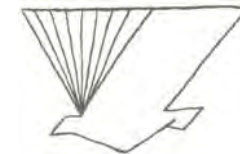
Midzomer is alweer achter de rug en sommigen beweren dat ze al kunnen merken dat de dagen aan het korten zijn.

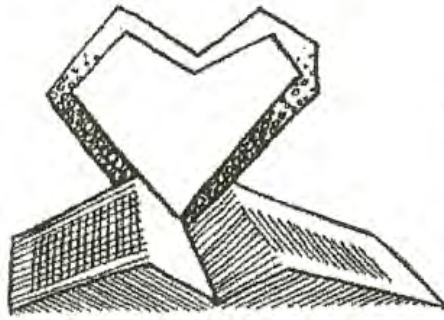
Is dat pessimisme of realiteit? Hoe het ook zij, de redactie heeft hard gewerkt om de INKO die u nu aan het lezen bent klaar te krijgen met een gevarieerde inhoud. Hoewel gevarieerd.... er staan nogal wat reisverslagen in. Is dat erg? Nee! Wij denken dat het interessante stof is om u te presenteren: Israël, Italië, Spanje..... maar ook een interessante terugblik van Lineke van Wolferen op haar bezoeken aan Oma en Opa in Werkhoven!!! Behalve deze wat luchtige lectuur, kunt u ook meer verdiepende artikelen lezen van Alfons Kroese en Ton Augustin. Ook het lied "Mag ik dan bij jou?" oorspronkelijk van Claudia de Breij, stemt tot nadenken.

Zestig jaar frater-zijn levert diamant op voor ons redactielid Leo Ruitenbergh, die aan de wieg van ons tijdschrift heeft gestaan. Petra heeft weer een goede bijdrage aangeleverd.

Wij hebben geprobeerd om vanuit Kediri – deze maand 75 jaar geleden opgericht – een eigen verhaal te laten schrijven, maar helaas is dat niet gelukt. We memoreren dit feit nu met enkele foto's van een bezoek van twee jaar geleden.

Geniet van de voorbij vliegende zomer en veel leesgenoegen.

Overweging bij de Constituties

artikel 61

*De Eucharistie neemt onder ons een centrale plaats in.
Het is de viering van Gods verbond met ons mensen.
Jezus Christus nodigt ons uit
om te delen in zijn leven en in het leven van elkaar.
Zijn gedachtenis willen wij levend houden,
bijzonder door herhaaldelijk de Eucharistie te vieren.*

WIE HEEFT DE TOUWTJES IN HANDEN?

In de voorbije weken heb ik veel gemediteerd over een passage uit het verslag van Johannes (13,15-20).

Hij zit aan tafel met zijn vrienden. Zijn uur is gekomen, zegt Johannes. Opmerkelijk hoe Johannes Jezus zijn laatste uren noemt: Zijn lijden en sterven. Wel een **ondergang**, maar voor wie het goed begrijpt nog veel meer een **opgang**. Ze ervaren wel ontluistering, maar voor wie goed ziet, is het geen afbouw maar een nieuwe toekomst. Bij Johannes is niets wat het lijkt. Beter gezegd: bij Johannes is iets (altijd) méér dan het lijkt.

Niet iedereen is de kunst van het ontvangen gegeven. Het is een kunst zonder touwtjes.

Als je ontvangt, heb je geen controle over wat er gebeurt.

Wie geeft, heeft de touwtjes in handen. **Wie ontvangt**, heeft geen touwtjes, maar lege handen. En je moet maar afwachten waarmee ze gevuld worden

Symbool van ons samen-zijn als religieuzen? We tellen af, maar er is geen paniek, wel nuchtere acceptatie, we weten ons immers omringd en gedragen door een wereldwijde beweging.

Religieuzen zijn over het algemeen harde werkers die alles meteen aanpakken. Wel valt op dat “religieuzen“ in de nadagen van een lang leven van hard werken, weliswaar nogal eens “moe gestreden” zijn, maar tegelijk dankbaarheid tonen voor wat het leven hen heeft geboden. Wel valt op: Religieuzen hebben sterk de neiging hun eigen gang te gaan, zich moeilijk uitspreken, vooral niemand willen kwetsen en de dingen maar nemen zoals ze komen. Nadeel is dat men daardoor vaak alleen rondloopt met wat moeilijk is.

Jezus optreden en woorden kan ik niet anders lezen als een oproep om me aan Hem toe vertrouwen en te kiezen voor een leven in zijn spoor en in gemeenschap met mensen die deze keuze ook maken

Veel religieuzen hebben ontdekt en de durf gehad die onbeschrijfelijke tocht naar de kern van het leven, die reis naar binnen te maken. Terug te gaan naar de originele bron, naar de wortels, de onderstroom. Afbouw zal daarom eigenlijk in ons vocabulaire niet voorkomen .

Op het spoor komen van wat wij echt nodig hebben: een creatieve visie voor de toekomst. Steeds opnieuw beginnen zonder de oorsprong uit het oog te verliezen, het oog gericht op de toekomst. Geen gemakkelijke opdracht.

Bereid zijn de consequenties te trekken uit “die gevaarlijke herinnering” aan Jezus van Nazareth. Op het spoor gezet te worden van die mystieke Godservaring in een radicale navolging van Jezus van Nazareth. Die reis naar binnen te mogen maken, naar die bodemloze diepte van het ik, die uitdagende diepte van ons samen-zijn, waar de ontmoeting met de Levende kan plaats vinden. In dit verbaasd gegrepen zijn door die belangeloze, alles gevende liefde, die in ons een woonplaats zoekt, komt een creatieve kracht en inzet vrij, een inventiviteit, die weerbaar maakt. Die stem geeft aan de stemlozen, die ingaat tegen de structuren van onrecht, die gehoorzaamheid weigert aan onrechtvaardige wetten. Met

geweldarme middelen grote weerbaarheid aan de dag leggen “in een samenleving die schreit om menselijkheid”.

Dit vraagt leven in overgave. De touwtjes uit handen geven, staan met lege en open handen. Het verlies, het verdriet, en de pijn toelaten als onderdeel van je leven. Niet in de goedkope zin van: c'est la vie, het hoort er nu eenmaal bij, maar veeleer als een deel van jezelf, van wie je bent, van je identiteit.

Die kunst kunnen wij oefenen aan dezelfde tafel. Te midden van vrienden, van medebroeders met een klein stukje brood en een slokje wijn. Geschonken is de wijn en gebroken is het brood, maar juist het gebrokene werkt verbindend, met elkaar, met ieder die wij onderweg ontmoeten. We vermoeden hen, ook al komen wij hen niet voortdurend tegen. Soms staan ze voor ons, vermoeid en dorstig, ziek en verdrietig, zoekend en aarzelend. En soms zijn wij het zelf.

Ik kan Jezus optreden en woorden niet anders lezen als een oproep me aan Hem toe vertrouwen, te kiezen voor een leven in Zijn spoor. Door ons met Hem te verbinden, krijgen wij deel aan een leven, voorbij de ergernis, de schaamte, onze zelfoverschatting en ons zelfbehoud. Het begint met de kunst van het ontvangen met de altijd weerkerende vraag: “Hoe zal ik U ontvangen?”

Door levenslang te oefenen. Dagdagelijks opnieuw, we kennen onze aarzelingen.

Sommige dingen veranderen nietof misschien toch ?

□

*Voorhout 31 mei 2014
Drs. Alfons Kroese o.c.d.*

Diamanten kloosterjubileum

FRATER LEO RUITENBERG

**“Het gevoel om als frater in het leven te staan
is er altijd geweest en altijd gebleven”**

Op 4 augustus a.s. is het zestig jaar geleden dat Leo Ruitenberg ingekleed werd bij de Fraters van Utrecht. Binnenkort is dus zijn diamanten kloosterjubileum! “Ja, ik vind het zelf ook onvoorstelbaar dat er voor mij al weer een jubileum voor de deur staat, en dan nog wel diamant”, antwoordt frater Leo als ik hem voorstel om hem te interviewen voor een artikel in Inko vanwege deze mijlpaal. Als redactielid en schrijver vindt hij

het een sterk punt van Inko om medebroeders die een jubileum vieren eens extra in het zonnetje te zetten. Nu hij zelf (bijna)-jubilaris is, kloppen we dus ook bij hem aan. “Ik kan moeilijk ‘nee’ zeggen op je vraag”, zegt hij lachend, “maar eerlijk gezegd moet ik wel even nadenken waarover ons gesprek kan gaan. Ik heb het gevoel, dat alles wat ik in mijn werk heb gedaan al vaker uitgebreid in Inko heeft gestaan; dat moeten we niet herhalen. Even terugkijken op die werkperiode vind ik leuk, maar ik heb genoeg andere dingen gedaan waar ik over wil vertellen, en dan vooral wat er de laatste tien jaren zoal is gepasseerd.”

We laten Leo graag aan het woord.

“In vogelvlucht terugkijkend kan ik zeggen dat ik een zeer afwisselend leven heb gehad. Ik heb bijna altijd kunnen doen wat ik graag wilde. In de eerste veertig jaren van mijn fraterleven heb ik enkele totaal verschillende functies gehad. Ik kwam als jonge frater voor de klas te staan en toen ik de school uit ging omdat ik werd gevraagd voor een functie bij de vakbond heb ik daarvoor toestemming gekregen. Na enige jaren vakbond ben ik bij de Samenwerking Broedercongregaties Nederland (SBCN) terecht gekomen. Mijn werk en werkomgeving daar waren ook weer heel anders. Ik heb die veranderingen altijd erg prettig gevonden. Het was steeds weer een uitdaging om aan een nieuwe baan te beginnen.”

Lid van het Algemeen Bestuur en algemeen secretaris

“De grote ommezwaai in mijn werkzame leven kwam eigenlijk toen ik kort na mijn veertigjarig kloosterjubileum werd gekozen tot lid van het Algemeen Bestuur. Deze keuze heeft ertoe geleid dat op dat moment mijn openbare functies zijn gestopt. Dat was na het Kapittel van 1994. We kregen toen echt een nieuw Algemeen Bestuur omdat er in 1994 een nieuwe bestuursstructuur in werking trad. Er kwam een coördinerend Algemeen Bestuur met drie Provincies met een eigen bestuur. In het Algemeen Bestuur werd voor het eerst een frater uit Indonesië gekozen. Dat was frater Paulino Caesar da Silva. Ik ben in deze bestuursperiode zes jaar lid geweest en ik was tevens algemeen secretaris,” vertelt Leo en hij vervolgt:

“Tijdens het Kapittel van oktober 2000 werden – naast frater Wilfried van der Poll als Algemeen Overste – twee Indonesische medebroeders in het Algemeen Bestuur gekozen. Ik ben toen nog vier jaren algemeen secretaris gebleven en Henk van Vliet was algemeen econoom. Nadat het Algemeen Bestuur in maart 2004 officieel is overgegaan naar Indonesië hebben Henk van Vliet en ik onze functies overgedragen aan Indonesische medebroeders. Op 31 maart 2004 hebben we afscheid genomen en toen zijn we met pensioen gegaan.”

“Ik ben dus in totaal tien jaren actief geweest in en voor het Algemeen Bestuur. Dat is een heel bijzondere tijd geweest. Het was bijvoorbeeld de tijd dat wij ons richtten op een toekomst waarin de zetel van het Algemeen Bestuur overgeplaatst zou worden naar Indonesië. Ik heb die ontwikkelingen heel bewust meegemaakt. Het was een zeer belangrijke stap voor de congregatie en ik vind het nog altijd heel bijzonder dat ik er daadwerkelijk aan meegewerkt heb.”

Met pensioen, en dan?

We vragen Leo hoe hij na zijn pensioen de vrijgekomen tijd heeft ingevuld? Was het moeilijk om afscheid te nemen van het werk waar je zo nauw bij betrokken was?

Leo: “Nee, moeilijk was het zeker niet. Natuurlijk weet je dat een opvolger het werk anders zal doen maar daar heb ik nooit moeite mee gehad. Ik heb het werk overgedragen en dat is goed! Het was ook niet zo, dat ik in een gat viel wat werk betreft, want ook in de periode dat ik in het bestuur zat en secretaris was, heb ik altijd nog allerlei activiteiten buiten de congregatie kunnen doen. En veel daarvan doe ik nog.”

“Ik ben bijvoorbeeld al vele jaren bij drie congregaties de ‘kapittelman’. Dat houdt in dat ik in voorkomende gevallen assisteer bij het organiseren van kapittels en ik ben dan ook gespreksleider tijdens de vergaderingen. De drie congregaties die mij daar voor vragen zijn: de Passionisten, de Montfortanen en de Missionarissen van het Heilig Hart (MSC). Bij de Passionisten zit ik ook al 26 jaar in de Financiële Adviescommissie voor het bestuur.”

Buurtpastoraat

“Toen ik over wat meer tijd kon beschikken ben ik al gauw in het werk van het Buurtpastoraat Utrecht terecht gekomen. Ik ben niet rechtstreeks als buurtpastor werkzaam maar ik ben aanspreekbaar als ze mij nodig hebben o.a. om te notuleren en verder verricht ik op hun verzoek hand- en spandiensten. In het Buurtpastoraat

werken drie pastores, twee dames en een heer. Ze werken in de Rivierenwijk, de Daalsebuurt en in Queeekhoven bij de Amsterdamse Straatweg. En ze doen er verschrikkelijk goed werk. Ze hebben ieder een eigen wijk waar ze de hele dag bereikbaar zijn, op hun vaste plek, maar bijvoorbeeld ook als ze op straat lopen, in winkelcentra of in een speeltuin waar de moeders met hun kinderen zijn. Ze helpen mensen met alle vormen van problemen, moeilijkheden met instanties, huisuitzettingen en opnames in psychiatrische inrichtingen, de eenzaamheid, het onbegrip, echt van alles. Je kunt het zo gek niet bedenken of ze worden er mee geconfronteerd.”

“Verder zit ik in de commissie PIN van de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR). De afkorting PIN staat voor Projecten in Nederland. Vanuit allerlei congregaties en groeperingen komen gelden tezamen om in Nederland projecten te ondersteunen. De taak van de commissie PIN is dan ook om de gevraagde steun te beoordelen en daarover te beslissen. Tja, en soms moeten we ‘pinnig’ zijn”, voegt Leo er veelbetekenend aan toe.

“Een andere functie die ik sinds 2012 bekleed is die van vicevoorzitter van het Curatorium van de Week van de Nederlandse Missionaris (WNM). Eind mei hebben we de WNM-inspiratiedag gehad. In de Pinksterweek worden in alle parochies en dergelijke collectes gehouden voor de Nederlandse missionarissen die overal in de wereld nog steeds actief zijn. Twee jaar geleden werd ik voor deze functie gevraagd en aanvankelijk was ik het echt niet van plan. Maar toen ik na een eerste gesprek een keer naar de vergadering ging, vond ik daar een fijne club mensen, die me echt nodig hadden. Hun enthousiasme werkte zo aanstekelijk dat ik heb toegestemd en ik heb er geen spijt van.”

De lijst van activiteiten buiten de congregatie vermeldde tot voor kort dat frater Leo redactielid was van het Beukenstein Magazine, maar door het gaan opheffen van de locatie Beukenstein en fuseerplannen van de Stichting Beukenstein, bestaat ook het tijdschrift niet meer en doet hij deze werkzaamheden niet meer.

Inko en de werkgroepen van de eigen congregatie

“Die redactie zit niet meer in mijn portefeuille”, reageert Leo, “maar de redactie van Inko wel en deze staat natuurlijk bij mij hoog in het vaandel. Sinds de oprichting in 1977 zit ik in de redactie, ik ben 18 jaar secretaris geweest, tot 1995. Toen is frater Johan Brummelhuis redactiesecretaris geworden. Inko komt vijf keer per jaar uit en ik schrijf praktisch voor elk nummer een of meer artikelen.”

“Inko is dus één van mijn activiteiten die ik voor de eigen congregatie verricht. Voor het Algemeen Bestuur ben ik secretaris van de Adviescommissie Onroerend Goed Fraters, en verder zit ik in drie werkgroepen op provinciaal niveau, te weten de werkgroep Bezinning, de werkgroep Huisvesting en de werkgroep Bestuurbaarheid, en om de lijst helemaal compleet te maken kan ik zeggen dat ik namens onze congregatie ben aangewezen als vertegenwoordiger in de Participanten Raad van Stichting Erfgoed Kloosterleven, in Sint Agatha, waar ons archief is ondergebracht.”

Als ik Leo vraag of er werkzaamheden zijn die hem speciaal bezighouden of een extra tijdsinspanning vergen, antwoordt hij: “Nee, dat is niet het geval. Het is allemaal part-time werk waardoor je meestal voldoende tijd hebt om je voor te bereiden. Het zijn geen van alle functies die me dag en nacht bezighouden. Soms krijg je een stapel informatie die je moet doornemen maar dat ben ik wel gewend.”

Naar Indonesië

“En soms..... moet je als lid van een werkgroep een verre reis maken”, vertelt Leo. “In mei zijn frater Wilfried en ik – als leden van een nieuwe ad hoc werkgroep congregatiestructuur – twee weken naar Indonesië geweest om daar met deze werkgroep te vergaderen en een rapport voor te bereiden over de structuur en de bestuurbaarheid van de congregatie. Dit rapport zal een agendapunt moeten zijn op het Buitengewoon Kapittel dat in 2015 zal plaatsvinden. We hebben in Indonesië enkele keren

vergaderd maar we zijn nog niet echt opgeschoten met het rapport. We hebben opnieuw gemerkt dat de afstand, de cultuurverschillen en vooral de taalproblemen struikelblokken zijn die voortvarendheid in de weg staan. Het is voor beide partijen heel belangrijk dat bespreek-notities in twee talen beschikbaar zijn, Nederlands en Indonesisch. Dat was tijdens ons bezoek nog niet in orde en daar moet aan gewerkt worden.”

Wat gaat de tijd toch snel...

We kennen frater Leo als iemand die altijd actief is. Als hij vertelt over al zijn werkzaamheden blijkt ook wel dat zijn agenda weinig lege pagina's kent.

Leo: "Dat klopt wel, maar het is niet zo dat ik alleen maar werk hoor. We gaan op vakantie, we gaan regelmatig naar vrienden en op familiebezoek en als het kan gaan we naar de verjaardagen van medebroeders in Fraterhuis St.-Jozef. Vervelen doe ik me zeker niet en ik ben erg blij dat ik een goede gezondheid heb. Daar ben ik dankbaar voor, want dat heb je niet voor het zeggen. Steeds vaker realiseer ik me dat de tijd zo snel gaat. En wat me nu meer gaat bezighouden is, dat ik inderdaad ouder word, de leeftijd gaat door, volgend jaar hoop ik tachtig jaar te worden! Toen wij in 2003 aan de Fazantenlaan gingen wonen was ik niet de oudste in deze buurt. Nu wel! En ik ben nu al twee kapittels in Indonesië de oudste kapitulair geweest. Niet dat ik er dagelijks mee bezig ben, maar je wordt het je wel meer bewust. Dat bewust worden van je eigen leeftijd gaat vooral spelen op momenten dat je weer geconfronteerd wordt met een overlijden in je naaste omgeving. Je staat er langer bij stil."

Zoveel mensen die er niet meer zijn

"Dat stilstaan bij overleden familieleden, vrienden en bekenden is ook wel iets waar ik van geschrokken ben toen ik de fotoboeken van mijn gouden jubileum pakte, en films van uitstapjes met familie en vrienden bekeek. Ik zag zoveel mensen op de foto's staan die

er niet meer zijn. Daar schrok ik van. Ik heb toen opgeschreven wie er allemaal in die laatste tien jaar zijn overleden. In mijn naaste familie heb ik in die tijd twaalf mensen verloren, en van de iets verder weg familie ook twaalf mensen, daarnaast heb ik veertien echt heel goede vrienden verloren, en van de wat lossere vrienden zijn er ook twaalf overleden, in ons buurtje overleden vijf mensen, en in de afgelopen tien jaren overleden maar liefst 41 medebroeders."

"Als ik dan die aantallen en de foto's bekijk, dan word ik stil. Ik weet dat je er niets aan kunt doen. Het overkomt je en je moet zelf verder. In 2010 zijn twee broers binnen zes weken overleden. Dat gaat echt niet in je kouwe kleren zitten. Vooral bij het verliezen van mijn broers en twee heel goede vrienden was het verdriet dieper. En naarmate je een hechtere band met iemand hebt gehad, is de kloof dieper waar je doorheen moet. Ik had een heel goede band met mijn broer Floor en nadat hij was overleden had ik nog steeds de neiging om hem op te bellen. Ook toen Ton van Santen was overleden had ik dat gevoel. Hij was echt een heel goede jeugdvriend. Het gemis is dan heel sterk. Het zijn telkens kleine stukjes van jouw leven die je ontvallen en hoe meer er van de ouderen gaan, hoe minder je van je eigen jeugd kunt delen. Je moet voor je gevoel alleen verder."

Wonen in Zeist, Utrecht, De Bilt en weer in Zeist

Frater Leo heeft gedurende zijn opleiding eerst in het fraterhuis in Zeist gewoond en daarna tot juli 1995 in het Sint Gregoriushuis in Utrecht, met een jaar onderbreking in Amersfoort. Na de keuze tot lid van het Algemeen Bestuur is hij verhuisd naar het Bestuurs-huis op het terrein van Fraterhuis St.-Jozef in De Bilt, en sinds oktober 2003 wonen frater Leo en frater Wilfried in een woning aan de Fazantenlaan in Zeist. Terug in Zeist dus, maar wel totaal anders....

Leo: "Ja, er zit wel vijftig jaar tussen mijn eerste jaren Zeist en nu weer Zeist. Toen woonde ik in de gemeenschap met zo'n zeventig

fraters. Nu wonen Wilfried en ik in dit huis aan de Fazantenlaan. Bij de verhuizing vanuit het Bestuurshuis hebben we heel bewust gezocht naar een woning in de buurt van Fraterhuis St-Jozef en dat is de Fazantenlaan geworden. Het feit dat wij de mogelijkheid hebben gekregen om hier te gaan wonen vind ik nog steeds een zegen. Vanaf het begin hebben we ons hier thuis gevoeld. We hebben goede contacten in de buurt. Ik ben hier heel gelukkig. Wilfried en ik hebben het samen goed. Hij is vreselijk druk met van alles en nog wat en ik ben meer zijn praatpaal hier. Wij vinden dat wij ons kloosterleven samen goed op de rails hebben. De congregatie is ons beiden zeer dierbaar. We wonen niet in Fraterhuis St.-Jozef, maar we vluchten zeker niet weg voor de gemeenschap.

Frater worden toen, frater zijn nu

Zestig jaar geleden besloot Leo Ruitenbergh – als 18jarige jongeman – om frater te worden. Ik vraag hem of hij kan omschrijven of de veranderingen in zestig jaar iets met zijn besluit hebben gedaan.

“Als we het hebben over zestig jaar geleden, is het eerste wat ik kan vertellen dat er heel veel totaal anders was,” zegt Leo. “Toen ik zestig jaar geleden ben ingetreden was het in alle opzichten nog: gelijke monniken, gelijke kappen. Je leefde in een grote gemeenschap en je deed alles samen. Alles was strikt gereguleerd: het opstaan, het bidden, wat je moest bidden en hoe vaak je moest bidden, het eten en drinken, alles stond voorgeschreven, je kon nergens zelf over beschikken. Je werkte en werkte. Eigenlijk was alles van minuut tot minuut geregeld. Ik kan me herinneren dat wij als jonge fraters wel eens tegen elkaar zeiden, dat de veelal betuttelende regeltjes anders zouden moeten. Dat is van vroeger, dat kan niet meer, zeiden we dan. Toch was het leven met al die regels voor mij nooit een overweging om te twijfelen. Ik wilde frater zijn. Dat besluit had ik genomen en die regels hoorden er bij. Dat heeft ook te maken met mijn wil om trouw te zijn aan je keuze.”

“Langzaam aan zijn toen de reglementen versoepeld, er druppelden meer vrijheden in je leven. De grote veranderingen kwamen natuurlijk in de zestiger jaren. In 1967 kregen we de mogelijkheid om geen toog meer te dragen, je kon als burger gekleed door het leven gaan, je kreeg zakgeld en de vakanties kwamen er aan. Dat was ook een tijd dat er velen uittraden, wat ook weer spanning gaf in de groep. Mensen die zelf gingen twijfelen en nadenken. Het is allemaal een langzaam ingroeien geweest in meer vrijheid en in meer zelfstandig handelen.”

Dienstbaar zijn

“Ik heb alle veranderingen meegemaakt en ik heb ze op een zeer positieve manier beleefd. En zoals ik al eerder zei, ook die veranderingen hebben geen invloed gehad op mijn gevoel als frater in het leven te staan. Dat gevoel is er altijd geweest en gebleven. Ik heb steeds gezegd: wat ik ook doe, waar ik ook ben, men moet weten dat ik frater ben en daar heb ik me altijd aan gehouden. Wat dat betreft zal ik nooit vergeten wat de postulantenmeester frater Engelmundus ons heeft geleerd:

*‘je moet eerst zorgen dat je een goed mens bent,
dàn moet je zorgen een goed Christen te zijn en
dàn pas kun je een goed frater zijn’*

Die les van frater Engelmundus heb ik altijd bij me gehad. Het religieus zijn betekent voor mij: dienstbaarheid. Geen slaaf zijn maar dienstbaar zijn. Dat heb ik in mijn functies en ook nu nog steeds gepraktiseerd. Mensen die mij nodig hebben, kunnen een beroep op mij doen. Het is mijn levensmotto om dat heel trouw en zo goed mogelijk te doen.”

Fraterhuis ‘Vincent de Paul’

“Voor Wilfried en mij is het essentieel om bij alles te proberen het frater zijn te beleven en zin te geven, voor ons zelf en ook voor de buitenwereld. Heel bewust hebben we daarom ons huis de naam gegeven: Fraterhuis ‘Vincent de Paul’. We vinden dat we het

frater zijn in onze leefwijze echt waar maken; in dienstbaarheid, in het trouw zijn, in de belangstelling voor anderen, in alles. Het was daarom ook een principiële keus voor ons om zo dicht mogelijk bij de gemeenschap van St.-Jozef te blijven en niet te kiezen voor een flatje in Bilthoven of zo. Nu gaan we heel makkelijk naar de kapel in St.-Jozef, naar verjaardagen en andere bijeenkomsten. We wonen niet in de grote gemeenschap, maar we horen er wel bij!”

□

Petra de Landmeter

PELGRIMSTOCHT NAAR ISRAEL

VERVOLG

De vierde dag gingen wij naar de doopplaats van Jezus in de Jordaan. Je wordt meteen geconfronteerd met gewapende vrede. Over een smalle weg door een stuk woestijn, dat tot Jordanië behoort, tussen gewapend prikkeldraad door, met waarschuwingsborden dat er mijnen liggen, reden we naar de Jordaan, die hier bruinachtig water had. Het was niet zo aantrekkelijk om hier het water in te gaan. Men zegt dat er aan de overkant, de Jordaanse kant, beter water is. Werd onze Heer aan de overkant door Johannes gedoopt? Er waren verschillende groepen pelgrims ter plekke en velen gingen toch het water in. Er werd ook gedoopt. Sinds 2010 staan de Jordaanse autoriteiten pelgrims wat vrijer toe in dit gebied. Het is hier, zegt men, dat de joden voor het eerst de Jordaan zijn overgestoken in hun reis naar het H. Land. Dit gebied is vanuit toeristisch oogpunt wel interessant, maar ik had wat moeite om terug te denken aan de doop van Jezus: de omstandigheden als het vuile water en de grimmige grenssfeer in Jordaan gebied nodigden daar echt niet toe uit.

We reden vervolgens naar Jericho. We hebben in een soort souvenirwinkel wat rondgeneusd. Daar kwam ik op het idee om een doos dadels te kopen. Ze werden aangeprezen als de beste dadels in Israël. Toen ik even met de verkoper praatte – hij heette Abed – kreeg ik zomaar een sleutelhouder kado, die hij uit een uitstalkast pakte. Het voorval deed me vreemd genoeg denken aan de kleine Zacheus, die hier in een boom was geklommen om de Heer te kunnen zien. Onze Heer moet er wel wat voor over gehad hebben om Jericho aan te doen, want deze plaats ligt min of meer in de woestijn. Men vermoedt dat het de oudste stad ter wereld is. En het kent zijn eigen raadsels. Als men uitgaat van het idee dat steden

alleen kunnen ontstaan nadat de landbouw zich in het gebied wat ontwikkeld heeft, hoe kan deze stad dan zo oud zijn? En waarom had Jericho in deze lege omgeving muren nodig om zich te beschermen? Het zijn de vragen van archeologen. Ze hebben overigens geen aanwijzingen gevonden voor het ineenstorten van de muren, zoals in het Oude Testament wordt vermeld (zie Jozua 6).

Daarna was Qumran aan de beurt. Het viel mij tegen: een ontvangsthal met video in Maleise ondertiteling, een plateau met aan het eind een hek, waarachter direct een afgrond gaapte. Aan de overkant zag je een rotswand met daarin een holte: de eerste grot. Men kon deze grot alleen bereiken met hulp. De elfde grot – onder verantwoordelijkheid van universiteiten in Nederland, die de teksten uit deze grot moeten vertalen – was niet zichtbaar, evenmin als de tweede tot en met de tiende. Maar de VNB heeft natuurlijk gelijk, om ons ook deze plek te laten zien: Stel je de reacties voor als het was overgeslagen.

Het bezoek aan de Dode Zee is duidelijk toeristisch van aard. In het water langs het strand zijn enkele ‘zwembaden’ afgeperkt. De toeschouwers, zoals ik, kijken vanaf een behoorlijke hoogte neer op het gebeuren: mensen, die drijven in het water. Zwemmen is moeilijk. De oorzaak? Het zoutgehalte van het water is ongeveer 60%. Men vreest dat dit zoutgehalte te hoog wordt. Daarom wordt er gedacht aan een kanaal, dat de Dode Zee verbindt met de Rode Zee: daar heb je ook zout water natuurlijk, maar slechts zo’n 6%. Men zegt dat de principe-akkoorden tussen de betreffende landen al getekend zijn. Nu begrijp ik ook waarom het water bij de doopplaats van Johannes zo bruin is: deze plaats ligt vrij dicht bij de Dode Zee aan de Jordaan. Zelfs mijn blinde kamergenoot Oscar, waagde zich onder begeleiding in het water. En je kúnt je niet alleen, maar móet je ook na het drijven onder een douche echt schoonspoelen.

Wij reden in het donker naar het Olive Tree hotel in Jeruzalem, waarvan de eigenaar katholiek is. Dit soort bijzonderheden worden

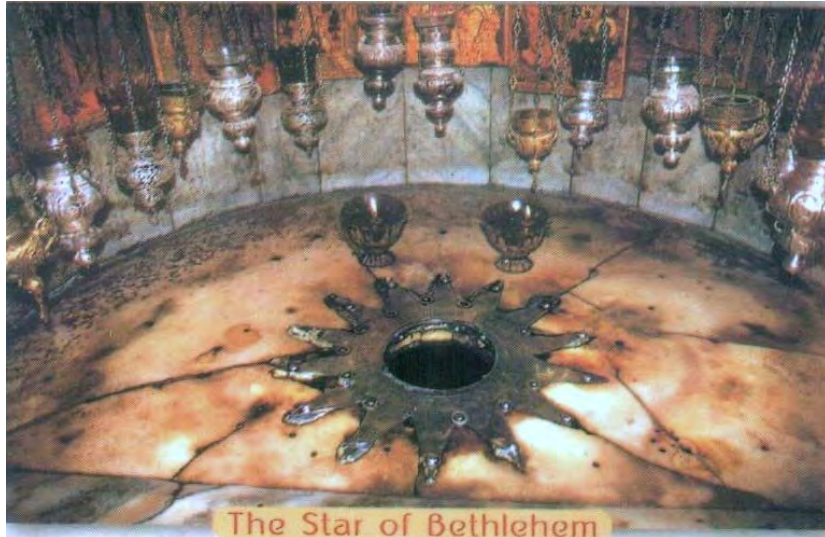
hier veel vermeld: dit is joods, dat is moslims, dat is katholiek of protestant of grieks-katholiek. Onze koffers werden door een paar stevige jongens onder het personeel vóór onze kamers neergezet op de zoveelste verdieping, terwijl wij aan een rijk avondmaal gingen aanzitten, even uitbundig van schotels voorzien als in het Plaza hotel.

Dag 5: Meteen naar Bethlehem. Wij hadden daar een viering in een aparte zijruimte van de Geboortekerk. Zo waren wij wat meer onder elkaar. De pastor had ons al gewaarschuwd dat wij de liturgie van de kerstnacht zouden volgen. En dat doet heel eigenaardig aan, als je nog leeft in de sfeer net voorafgaand aan de Advent. In de kerk zelf werd een “Afrikaanse” mis opgedragen, zoals je kon horen aan de liturgisch joelende vrouwenstemmen rond de communie. Dit is niet oneerbiedig bedoeld, maar ieder die in Kenya een parochiemis heeft meegemaakt, kent dat geluid. Ons bezoek daarna aan de Geboortekerk was wel indrukwekkend: een immens grote kerk (*afbeelding 9*).

afbeelding 9: het interieur van de Geboortekerk in Bethlehem

Er stonden wel een paar honderd mensen in een lange rij bij de ingang van de grot waar Jezus geboren is. Ahab had een slimme manier om die lange stoet te omzeilen, zoals ik al verteld heb. Het was overigens erg indrukwekkend. Het doet je toch heel wat, als je ondanks de drukte een voor een mag knielen voor de grote ster, die de waarschijnlijke geboorteplek aangeeft. Het is jammer dat je niet enige tijd kunt blijven mediteren. (afbeelding 10)

afbeelding 10: de ster onder het altaar die als geboorteplaats van Jezus wordt aangemerkt

Over de grotten in Betlehem hoorde ik nog iets interessants. Er waren en zijn daar veel grotten in de buurt en menig bewoner bouwde vroeger zijn huis vóór een grot. Dat bracht extra ruimte, het was 's winters warmer en 's zomers koeler, en je kon daar je dieren stallen. De H. Hieronymus gebruikte daar ook een van de grotten om zich in alle rust te wijden aan de Vulgatavertaling van de bijbel.

Wat de waarschijnlijkheid van de geboorteplek van Jezus betreft: in de vijfde eeuw is de geboortekerk verwoest, en na opbouw zou het opnieuw door de Perzen verwoest zijn ongeveer twee eeuwen

later in 614, ware het niet dat de Perzische soldaten daar afbeeldingen zagen van de drie koningen langs de muur. En ja, afbeeldingen van eigen mensen verwoest je niet, en dan laat je de kerk ook maar staan. En er is in de loop der eeuwen nog wel meer gebeurd. Schrik dus niet als tijd en geweld vaak onzekerheden van locaties meebrengen.

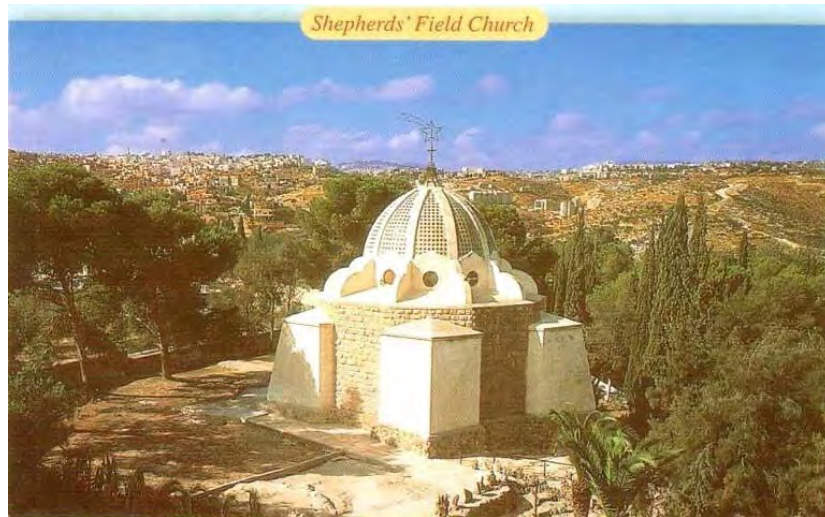
Een laatste opmerking betreft de ster uit het Oosten. Met onze kennis van de sterrenkunde is het onverklaarbaar dat een echte ster de wijzen geleid heeft. Zij staan te ver weg en bewegen van ons af. En hun schijnbeweging, steeds in dezelfde formatie blijvend, komt in feite van de aarde die zich om zijn eigen as draait en zo elke nacht de sterrenformaties laat zien.

De sterrenkundigen denken in eerste instantie aan planeten, die de volle aandacht kregen en als goden met godennamen werden vereerd: Mercurius (god van de handel), Venus (godin van de liefde), Mars (god van de oorlog) enz. Als nu twee planeten ten opzichte van ons ongeveer achter elkaar staan, en zo wat langer langs de hemel kruisen, dan kan men gemakkelijk denken aan één leidende heldere **ster**, zoals wij ook nog steeds spreken van een **sterren**-regen terwijl het in feite gaat om meteorstof dat door onze dampkring vliegt, of om een door de zon verlichte ruimtecapsule.

En rond de geboorte van onze Heer zijn er bij mijn weten twee serieuze mogelijkheden geopperd: (1) een poos 'samengaan' van de buitenplaneten Jupiter en Saturnus; (2) de binnenplaneten Venus en Jupiter die een poos 'samengaan'. De geboorte van onze Heer is niet exact vastgelegd in de tijd, zodat wij geen zekerheid hebben over het tijdstip.

In de middag zijn wij naar een soort beauty-winkel geweest. We zijn nog steeds in Betlehem. Ik heb daar een halskruisje, een zogenaamd Jeruzalemkruis, voor mijn zus gekocht in deze katholieke juwelierszaak. Overigens wonen er echt niet meer zoveel katholieken, en dat was een bijkomende reden om ons juist naar deze zaak te brengen, denk ik.

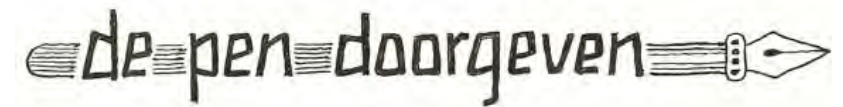
Er is nog een mooi uitzichtpunt: je ziet prachtig geglooiide heuvels en vrij dichtbij de herdersveldkerk, met grote, indrukwekkende muurschilderingen (afbeelding 11). Maar ik had even genoeg aan de geboorteplek van onze Heer.

afbeelding 11: kerk op het herdersveld in Bethlehem

Frater Isidorus Nieland

HET DORP

Toen ik na 40 jaar de schooldeur voor het laatst achter me gesloten had, voelde ik mij bij de fraters in De Bilt als vrijwilligster al heel snel welkom. De eerste tijd wandelde ik vaak met fr. Samuel in de tuin. Als we weer binnen kwamen, las ik hem verhalen voor uit het boek met "Indonesische Vertellingen". Ook luisterden we naar muziek en vooral het liedje "Het Dorp" gezongen door Wim Sonneveld.

Werkhoven

Mijmerend gingen mijn gedachten dan vaak terug naar mijn oma in Werkhoven, een dorp tussen Bunnik en Wijk bij Duurstede. Mijn opa heb ik niet echt goed gekend. Hij was hovenier op het kasteel Beverweerd bij gravin zu Castell-Castell. Toen ik geboren

was kwam ze op kraambezoek met een auto met chauffeur. Een sensatie in de straat. Zij bracht een kistje druiven mee en zei dat ik een mooie baby was, behalve mijn benen (die vond ze krom).

Het huis van mijn oma was een hoekhuis van een rij van 7 huizen. Achter het huis stond een schuur, waarin het varken stond. Tevens bevond zich hier de wc (een poepdoos). Naast het huis was een moestuin met een kippenhok en achter alles liep de Kromme Rijn en daar weer achter weilanden. Ooit werd er op de deur gebonkt en mijn oma vroeg mijn moeder te kijken wie er was. Mijn moeder opende alleen het bovendeel van de deur en deed deze gelijk weer dicht. “Wie is er aan de deur?” vroeg oma. “Een koe” zei mijn moeder. Het was dat jaar een heel warme zomer en de koe was uit het weiland door de droogstaande Kromme Rijn op onderzoek uit gegaan. Later heeft mijn oma in de droge bedding een oude Joodse kruik gevonden, welke nu nog in onze kamer staat.

Als je het huis van mijn oma binnen kwam was er een woonkeuken met een groot zwart fornuis met koperen stangen en ringen om de kookpotten in te zetten. De kraan was een pomp met zwengel, waarmee je met veel lawaai het grondwater moest oppompen. Daar achter was de “nette” kamer met bedstee. Mijn broer(tje) en ik vonden dat geweldig. Dat hadden wij thuis niet. Ook met verjaardagen zaten we daar. 's Ochtends kwam dan de bakkersknecht Henk de gebakjes in een houten doos op de bakfiets bezorgen. Hij kreeg dan stevast van mijn oma een borreltje (ondanks 't tijdstip) en soms nog één voor onderweg. Het was te hopen dat hij niet veel bestellingen had die dag.

Naast de deur van de kelder (die vol stond met Weckpotten met vlees en Keulse potten met andijvie en bonen) liep een trap naar boven. Deze leidde naar een grote zolder met slaapruimtes. Ook stond daar een grote kist met worsten en aan de balken hingen hammen en worsten te drogen. Die maakte mijn oma zelf.

Elk jaar werd in november door de dorpslagger het varken geslacht. Dit hing dan al snel uitgespreid aan 2 ladders in de keuken. Het was dan een drukte van belang. Er werd gekookt, gebraden, geweckt en worst gemaakt. Mijn moeder vertelde dat ze als kind dan de volgende dag een “proefje van het varken” naar de pastorie moest brengen (met de hartelijke groeten van vader en moeder!).

Vroeger kochten de katholieken bij de katholieke leveranciers en de protestanten bij hun geloofsgenoten. Toen kwam een nieuwe pastoor in het dorp (Pastoor van Aken). Deze vond dit allemaal maar onzin. Nog in de eerste week nodigde hij de dominee uit. Ze aten en dronken lekker, rookten dikke sigaren, legden een biljartje en bespraken het probleem. De eerstvolgende zondag preekten ze dat dit gedoe afgelopen moest zijn en gaven zelf het goede voorbeeld, waarna de dorpingen hen volgden.

Het dorp kende ook wat problemen. Ooit werd er aan de rand van het dorp een zwerver dood gevonden. Men kende zijn geloof niet en hij mocht dus niet bij de kerken worden begraven. Daarom heeft men buiten het dorp een graf gedolven onder een boom en er een hek omheen gezet. Dit éénpersoons kerkhof bestaat nu nog.

Als mijn broer en ik bij oma logeerden ging ze altijd met ons “te pronk” lopen op 't dorp, Ze was heel trots op haar “stadse” kleinkinderen. Soms kregen we bij oma een “hele duif” te eten. Mijn oom had een jachtvergunning om bosduiven te schieten. “uitgepeld” stelde zo'n duifje niet veel voor, maar wij kwamen met dikke verhalen thuis.

Ook gingen we wel eens thee drinken bij Vrouw Niemeijer. Zij was een notabele van het dorp, want haar man was de veldwachter. Ooit moest hij als getuige bij de rechtbank verschijnen. Hij ging in vol ornaat en begon zijn betoog: “Edelachtbare rechter, het ging zo. Het was een stikdonkere nacht, de maan scheen helder....” “Dank u mijnheer de veldwachter, u kunt gaan!”

Op zondagmiddag gingen we vaak voor het huis zitten op een bankje onder de perenboom (het waren herenperen).

Wij telden dan de wielrijders, die langs kwamen, Bij regen bladerden wij door de Katholieke Illustratie of keken naar de blaadjes van de Gerarduskalender.

Dit alles lijkt een eeuwigheid geleden. Het dorp is veranderd, wij zijn veranderd. Gelukkig zitten de meeste herinneringen heel dierbaar opgesloten in ons hart.

De pen voor het volgende verhaal geef ik graag door aan Irma van Schaik.

□

Lineke van Wolferen

KERMIS

Morgen laat ik alles zitten,
schuif ik alles aan de kant.
Morgen is het feest. 't Is kermis!
Dit aldus de Kabelkrant.

Morgen heerst hier volop stemming,
uitgelaten, vrolijkheid..
Mensen worden weer als kind'ren.
Zorgeloze kermistijd.

Op het dorpsplein bouwen mannen
alles voor het kermis spel.
Tenten, kraampjes, vlaggenmasten
en het reuzencarrousel.

Nu ga ik mij voorbereiden.
Op wat morgen komen gaat.
Geen TV, geen avondbladen,
anders wordt het toch maar laat.

.....

Na de kerkdienst draven kinders,
naar de grote kermistent.
De muziek begint te spelen.
Lustig draait het pierement.

IJscemannen, frietverkoopsters,
daar de zureballenkraam,
oliebollen, wafelgeuren.
Wat is leven aangenaam!

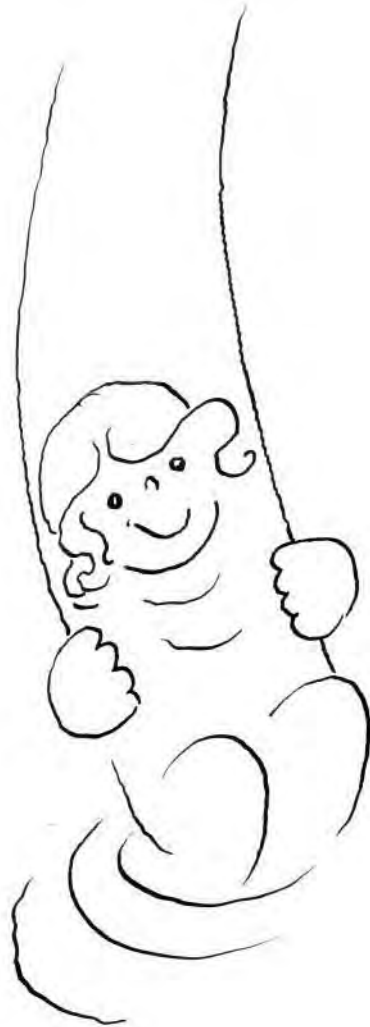
Potsenmakers, acrobaten,
goochelaar met schone fee.
Iedereen gaat naar hen kijken.
Ook pastoor en dominee.

Slingers, vlaggetjes, guirlandes,
toeters, bellen, serpentien.
Alles wat je kunt bedenken
is hier allemaal te zien.

Overal krioelen mensen,
kleuters en nog kleiner grut.
Op het plein dreunen de slagen
boven op de 'kop van Jut'.

Eten, smullen, zuigen, likken,
frikadellen, broodjes, fris,
bami, smul en pekingrollen.
Wat er maar te vreten is.

Loempia's en vette worsten,
ijs, patat en suikermop,
lolly's, haring, zure bommen,
koek met slagroom, zoute drop.

En maar toeren in de molen,
stoeien op de rubbermat,
zwaaien, duikelen en draaien,
in dat reuze reuzenrad.

Over heel die heksenketel,
van plezier, amusement,
speelt het straatorgel zijn deuntjes.
Wijsjes die de kleinste kent.

Joelen, juichen, lachen, gieren.
Alles ongeveinsde pret.
Daarvoor liet ik alles waaien,
heb de boel opzij gezet.

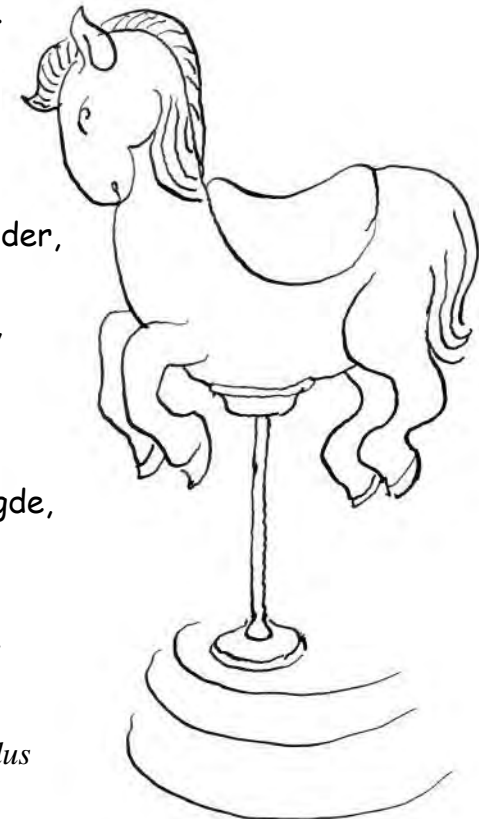
'S Avonds rolt het feesten verder,
met muziek, met spel en dans.
Dominee, hij neemt zijn Bijbel,
de Pastoor zijn rozenkrans..

GEBED

Heer, wij danken voor de vreugde,
die een kermisfeest ons biedt.
Zonder doodgewone dingen,
God, mijn God, kunnen wij niet.

□

Theobaldus

ASSISIË-ROME PELGRIMSREIS

vervolg

Woensdag 6 november

In Italië en vooral in Assisië word je als franciscaan en priester verondersteld dat je tijdens de mis mee concelebreert. Ik had mijn pij aangetrokken en zo togen we naar de basiliek van Maria degli Angeli. Het was een avontuur, alleen al om in de sacristie de albe over de pij aan te trekken. Ik stond ermee te hannesen. Maar de kosteres, een zuster claris, was me behulpzaam. In vol ornaat mee met twee plaatselijke franciscanen door de basiliek en voorbij het kleine Portiuncula kerkje naar de betreffende kapel, waar ik verder als figurant aanwezig was. Ik heb het maar bij die ene keer gelaten, want je voelt je wel wat overbodig. Verder hebben we die morgen in ons hotel doorgebracht om wat te schrijven. De middag zouden we samen naar San Damiano gaan. Dat klooster ligt halverwege op de berghelling van het vlakke land waar ons hotel is tot boven op de berg waar het centrum van Assisië zich bevindt. Ook daar kon je het grootste gedeelte met de bus naar toe. We wisten waar we uit moesten stappen. Toen we het voorplein bereikten was het er doodstil. Het bleek nog siëstatijd te zijn. Er waren nog weinig bezoekers. Een broeder franciscaan had kennelijk de beurt om de boel wat in de gaten te houden. Ed en ik gingen ieder onze eigen weg. Je kon gewoon naar binnen. Alles was open behalve de privévertrekken van het klooster. Ik liep daar rond met een beetje nostalgisch gevoel, want hier heb ik in 1982 een maand lang gelogeed. Eerst kwam ik voorbij een niet meer in gebruik zijnde refter (eetzaal) zoals die vroeger was. Door een openstaand luik kon je zien hoe sober die ruimte er uit zag. Verder een vertrek met een indrukwekkend oud en groot kruisbeeld, dat ik herkende. Vervolgens de kapel, die nog in gebruik is. Dan via een stenen kronkeltrap naar een bovenruimte die herinneringen oproept aan de zusters Clarissen die in de tijd van Franciscus in dit klooster werden ondergebracht. Een vaas verse bloemen vormt

Binnenpand San Damiano

foto: Ed Metz ofm

de gedachtenis aan de heilige Clara die op deze plaats gestorven is. Daar zie je nog een deurtje in de voorgevel zonder trap ervoor. Daardoor werd voedsel en andere weinige benodigdheden naar boven gehesen zonder dat men contact met de zusters kon hebben. Ik ging weer naar beneden en kwam weer buiten waar ik Ed weer ontmoette. We daalden daar een stenen trap af naar beneden. We hadden niets meegenomen en kregen dorst. Het was zonnig weer. Halverwege was er een platform met aan de buitenmuur een stenen wasbak en een koperen kraan. Daarboven een mededeling dat het water 'potabile' (drinkbaar) was. Met open handen drinken waren we nog niet verleerd. We daalden verder af totdat we een paadje bereikten dat langs de muur van het kloostercomplex leidde. En zo bereikten we de toegangsweg van het heiligdom waar een ronde stenen omheining is aangelegd met zitbanken. We konden daar uitpuffen en de natuur rondom in ogenschouw nemen. Het blijft altijd weer indrukwekkend om in die omgeving rond te

kijken. San Damiano is een begrip voor franciscaans gezinde mensen, die zich hier willen laten inspireren door de geest van Franciscus en Clara, die er beslist nog rondwaart. We zijn daarna naar de Santa Chiara gegaan om de vespers mee te bidden met de zusters Clarissen.

Donderdag 7 november

Weer een stralende zomerse dag in het najaar. Ons plan van deze morgen was om na de H. Mis in de Maria degli Angeli naar de Carceri te gaan. Ook een heiligdom uit de tijd van Franciscus. Het is gelegen halverwege naar de top van de berg. Het zou een hele klim zijn van 5 kilometer, voor Ed niet te doen in verband met zijn zwakke rug. Dus zochten we bij het station een taxi. Een goed gemustte chauffeur bracht ons tot bij de ingang van het heiligdom. We zouden elk op ons eentje het klooster en het uitgestrekte bos er achter op ons in laten werken. Na mijn ronde door het klooster ben ik in de kapel gaan zitten. Ik was daar alleen en dat bleef gelukkig zo gedurende een half uur meditatie. Het zonlicht gaf de aan de kapel een gouden glans. Ik voelde me happy.

Hierna ging ik naar buiten en zocht de niet meer in gebruik zijnde refter op. Een ruimte met oude houten tafels en banken langs de muur. Het gaf een indruk hoe het in het verleden was. Heel sober. Ik heb de vrijheid genomen om achter een van de tafels plaats te nemen om in gids, die ik bij me had, te lezen wat er allemaal te zien was. Eén keer werd ik onderbroken door een groep voor de open ingang, die uitleg kreeg van een leidend Franstalige persoon. Men kwam naar binnen en er werd zachtjes gepraat omdat zij mij zagen lezen. Er waren ook enkele invaliden bij in een rolstoel met begeleider. Het duurde maar een kwartiertje en toen werd het weer stil. Een uur lang heb ik daar zitten lezen. Ik ging naar buiten over een pad dat naar het bos leidde. Wat mij meteen trof was het uitzicht over de dalen met wolken van mist gevuld omdat de zon te laag bleef om erop te schijnen. Zoiets maak je in Nederland niet mee. In de bosrijke omgeving zag ik beelden van Franciscus en enkele eerste volgelingen.

Altaartje in het bos bij de Carceri

Beelden bij de Caceri

foto's: Ed Metz ofm

Op twee verschillende plekken bekeek ik met bewondering naar primitieve altaartjes. Een ervan werd het altaar van Sint Franciscus genoemd, die was dan ook bijzonder sober. Verder zag ik diverse grotten, waarin Franciscus en zijn broeders zich afzonderlijk in terugtrokken. De zon, de natuur en de eenvoud is zo weldadig om mee te maken! Ik raakte er helemaal van vervuld met een ongekende blijheid. Op een bepaalde plek zag ik Ed met zijn fototoestel in de weer. We ontmoetten elkaar weer en liepen naar de uitgang, waar onze taxi met een andere chauffeur gereed stond, die van zijn collega de opdracht had om ons weer terug te rijden. Maar eerst kregen we nog gelegenheid om een kop koffie te drinken.

Bij het middagmaal in ons hotel kregen we voor de verandering soep van witte bonen opgediend (zeer naar onze zin), en na de maaltijd hielden we een korte rustpauze. We zouden daarna ieder onze eigen gang gaan.

Ik ben daarna met de bus naar de Franciscusbasiliek gegaan met in de bovenkerk de muurschilderingen van Giotto over het leven van Sint Franciscus. Daar raak je nooit op uitgekeken. In de benedenkerk zijn alle muren en gewelven uitbundig beschilderd met hemelse taferelen. En opzij naast een schilderstuk van de heilige Maagd Maria de afbeelding van Franciscus van de hand van Cimabuë. En ik ben nog verder naar beneden gegaan in de crypte om bij het graf van Sint Franciscus even te bidden.

Basilica San Francesco

foto: Ed Metz ofm

Vervolgens ging naar het centrum van Assisië naar de Plaza Commune met rechts een tunneltje door naar de beelden van de ouders van Franciscus: moeder Pica en vader Piëtro Bernardone. Aangrenzend het woonhuis waar Franciscus door zijn woedende vader in een kerker gevangen werd gehouden Het is uitgebeeld met een beeld van een knielende jonge Franciscus achter een traliehek. Deze geschiedenis maakt telkens weer grote indruk op me.

De dag werd weer besloten met het bijwonen van de vespers samen met de zusters Clarissen.

□

KEDIRI, 1939 - 2014

Op 24 juli is het 75 jaar geleden, dat de fraters in Kediri met onderwijs zijn begonnen. Kediri, een aardige stad op Oost Java, waar je overal in de stad en omgeving de kretèksigarettenfabriek ruikteen sterke kruidnagellucht!

Een aardig huis met een galerij aan de binnenkant rondom een mooie tuin. Als wij in Malang zijn en tijd hebben, rijden we graag voor een dagje naar Kediri, want al is het ongeveer drie uur rijden heen en ook weer terug, je gaat door een schitterend berglandschap, langs de stad Batu, bekend om zijn groente-, bloemen- en fruitteelt. Op het terrein staan een lagere- en een middelbare school en het klooster in een hoefijzerformatie, met het huis in het middenstuk. Je rijdt door een poort meteen de speelplaats op tot aan het huis. Ook in september 2012 zijn we op een vrije zaterdag bij de fraters in Kediri op bezoek gegaan. Van die dag dateren bijgaande foto's. Frater Paulus (nu 82 jaar) zit in de rolstoel, kan niet praten en is al meerdere jaren bedlegerig, maar komt nu af en toe in de rolstoel naar buiten en lacht je vriendelijk toe. Door de galerij kan hij heerlijk rondgereden worden en geniet daar van.

ERGERNISSEN

Inleiding Ergernissen, ze worden ook wel irritaties genoemd. Het zijn dikwijls de pijnpunten in een gemeenschap. Wie heeft er geen last van? Ik althans wel. Meestal worden ze niet uitgesproken naar elkaar toe en open en bloot op tafel gelegd. Het ‘gevaar’ dat de pot de ketel gaat verwijten, ligt op de loer. We willen elkaar niet kwetsen of zijn toch bang voor elkaar. Door er niet over te praten kunnen ze heel hinderlijk worden en spanningen doen oplopen.

De andere kant van de medaille is dat wanneer een ander tegen jou zegt waaraan hij zich ten opzichte van jou ergert, dat wel vervelend is, maar dat het uitspreken van die wrijvingen ook heel bevrijdend en zelfs ‘genezend’ kan werken, al zul je in eerste instantie misschien schrikken: Ben ik zo? Kom ik zo over?

Zo overkwam het mij dat gezegd werd dat de wijze waarop ik rust en stilte om mij heen wilde handhaven erg hinderlijk was. En dit is dan zacht uitgedrukt, want er werd een veel sterker woord gebruikt.

Door deze harde confrontatie wenste ik in eerste instantie mijn gesprekspartner alle lelijke dingen toe die ik maar bedenken kon, tot ik tenslotte ontdekte dat hij gelijk had. Hij had me bewust gemaakt van iets wat ik niet wist en dat heeft me aan het denken gezet, met als gevolg dat ik er nu beter mee kan omgaan. Er was mij een eyeopener geboden, die een impuls gaf er iets, wat dan ook mee te doen. Op de manier waarop haiku’s¹ worden gemaakt, kon ik die dag zeggen:

*Vernederd vandaag.
Maar toch rijker geworden.
Verwarring verdwijnt.*

Wanneer ik me erger zal ik me meestal aan een ander ergeren; maar ik kan me ook aan mezelf ergeren. Dit laatste zou je de positieve kant van de ergernis kunnen noemen.

Je ergeren aan jezelf

Wanneer je op gezette tijden nadenkt over je manier van leven, kun je in jezelf dingen ontdekken, eigenschappen, gewoontes, dwangmatigheden, die je het liefst kwijt zou zijn. Als je steeds opnieuw met die negatieve kanten van je bestaan geconfronteerd wordt, kun je ongeduldig worden en je gaan ergeren. En die ergernis kan toenemen als er in het openbaar over gesproken wordt zoals bijvoorbeeld door een voorganger die bij het begin van de Eucharistieviering de beminde gelovigen uitnodigt berouw te hebben over dingen die je toch steeds weer opnieuw verkeerd doet. Ik schaam me en erger me dan aan het feit dat ik nog steeds met die ‘onvolkomenheden’ behept ben.

Je ergeren aan anderen

In bovenstaand kopje zit meteen de wortel van de negatieve ergernis. Het gaat namelijk over anderen, om mensen die anders zijn, totaal anders, de ‘niet-ikken.’ Die dus niet accorderen met mij; die er andere gewoonten opn houden, een totaal ander karakter hebben, anders geaard zijn, anders denken, voelen, andere normen hanteren, anders zijn gevormd en opgevoed, en ga zo maar door. En omdat ze dus ‘anders in elkaar zitten’, de andere zijn, kan ik moeite met ze hebben. Ik kan met ze botsen, uiterlijk of in mijn gedachten, omdat ze me kunnen storen in *mijn* manier van zijn, in *mijn* rust, in *mijn* ik-zijn. Eigenlijk ontzeg ik zo de andere het recht de andere te zijn; er is er op zo’n moment in mijn ogen slechts één die belangrijk is en recht van bestaan heeft. En die ene ben ik dan.

Verskillende aspecten van ergernis

Het valt me op dat ik me kan ergeren aan persoon-x, terwijl een ander dat een toffe vent of vrouw vindt.² Dit is een bewijs te meer dat ergernissen sterk persoonsgebonden zijn.

Ook is het opvallend dat ergernissen twee kanten kunnen hebben: ik kan me ergeren aan het drukke praten van een ander of aan zijn teruggetrokken zwijgen; aan zijn gehaaste manier van optreden of aan zijn secundaire wijze van handelen; aan zijn (te) nette

kleding of aan zijn weinig of geen aandacht daarvoor; aan de rommel die niet wordt opgeruimd of aan een al te grote precisie op dit gebied; aan de behoefte aan comfort of juist de soberheid van leven; aan kalmte en onverstoorbaarheid van mensen of aan heftig optreden; aan (te) grote behulpzaamheid of aan niets zien en niets opmerken en de boel de boel laten. Aan de manier van praten, lopen en zitten. Deze rij is zonder moeite verder uit te breiden.

Opvallend is dat spanningen in mijn leven een goede dispositie zijn om me sneller te ergeren. Het kan ook van dag tot dag verschillen, naargelang van wat ik zo juist of gisteren heb meegemaakt of heb gehoord; of ik me happy voel of niet, ziek of gezond ben.

In kloostergemeenschappen, in communiteiten leven we samen met mensen die we zelf niet hebben uitgekozen. Dit adagium wordt nog wel eens gehanteerd om aan te geven dat leven in een dergelijke groepering zo zijn problemen kent. En als het dan meestal niet tot grote conflicten komt, vinden sommigen dat (naar de buitenwereld toe) toch wel een prestatie. Je kunt daarop reageren met: 'Ik heb mijn medebroeders niet uitgekozen, maar... zij mij ook niet!' Wat weet ik van de ergernissen die een ander van mij moet verduren? Kortom: om ergernissen heen, hangt een scala van gradaties, omstandigheden, gevoelens. Het is ingewikkelder dan ik denk.

Leven met irritaties

Irritaties zijn lastig, maar ze geven mij ook de kans op het spoor te komen van mijzelf. Waar komen mijn irritaties vandaan? Ontstaan ze bij mijzelf omdat ik een maat hanteer waar de ander niet aan beantwoordt? Als ik me ergens over irriteer, raakt dat dan iets in mijzelf, een zwakke of gewonde plek, ontstaan omdat ik mijzelf verplichtingen opleg die mij moeite kosten?

Zo kan ik geïrriteerd raken omdat ik me door de ander verplicht voel of gecontroleerd, omdat ikzelf naar vrijheid hunker en die niet aandurf, of...

Ik kan mijn irritaties ook zien als mijn vrienden, als signalen en noodkreten van lagen in mezelf die ik nog niet kende. Het is goed mijn eigen irritaties aan te zien en mij af te vragen: wat wordt er in mij (aan)geraakt? Als ik dat antwoord vind, de plek ontdek en daar liefdevol naar kan kijken, dan win ik, dan wint ook de gemeenschap aan kracht. Het is mogelijk je te slijpen aan de ander, met en aan de ander te groeien tot de mens die je eigenlijk bent.

Regels en jezelf zijn

Het kan zijn dat ik behoefte heb aan regels waar ieder zich aan houdt. Zo zijn er kerkelijke regels die mij vastigheid geven, zeggen wat kan en niet kan; zo doen we dat en niet anders; als ik me daaraan houd, vind ik dat ik een gaaf mens ben, een goed lid van de gemeenschap, voel ik me veilig en geborgen. Mijn wereld is geordend!

Toch is het goed om er wat dieper op in te gaan en mij af te vragen: waarom volg ik die regels op? Waarom bid ik met een zekere regelmaat? Waarom kom ik bij gemeenschappelijke vieringen? Omdat ik niet weg durf te blijven en bang ben een opgebouwd imago te verliezen? Wat zullen ze wel van mij zeggen als ik bij een gemeenschappelijke bijeenkomst ontbreek? Vier ik ook dagelijks Eucharistie als ik er de deur voor uit zou moeten? Mijn wereld stort niet in als ik me eens niet aan bepaalde regels houd, en dan nieuwe ongedachte mogelijkheden ontdek, en er eigenlijk een nieuw gevoel van vrijheid ontstaat.

Eens niet op tijd aan tafel? Een maaltijd overslaan? Niet naar de recreatie? Niet naar de kapel? Een glaasje op mijn kamer? Een paar dagen mijn eigen vertier zoeken? Ongeacht van wat ze ervan zullen zeggen? Het kan heel bevrijdend werken, want de wereld gaat gewoon door en ik heb lucht gekregen. Ik denk dat we elkaar de ruimte moeten gunnen ieders eigen weg te gaan. In een ideale gemeenschap krijgt elk lid de kans, wordt aan iedereen echt gegund, - van binnenuit - steeds meer de ander te zijn en de ander te worden. Ja, niet alleen gegund, maar zelfs bevorderd dat die ander steeds meer mag uitgroeien tot die totaal andere, de volledig

andere mag worden, tot dat wat hij in diepste wezen is. En dus niet stiekem het toch jammer vinden (en eigenlijk veroordelen) dat iemand het anders doet. We hoeven niet te ontveinzen dat dat moeite kost.

Ik denk dat de gemeenschap er zeer mee gebaat is als we ons erin kunnen verheugen dat iemand het anders doet, dat we het die ander mogelijk maken *zijn* leven te leiden door hem ook in onszelf de geestelijke en emotionele ruimte daarvoor te bieden. Dat zal misschien meer gemeenschapvormend en gemeenschapbindend zijn dan elkaar (ook onbewust) controlerend te benaderen en te dwingen op dezelfde plaats en tijd met hetzelfde bezig te zijn. Elkaar te willen veranderen of zelfs te eisen dat de ander verandert, is de doodsteek voor alle leven in gemeenschap.

(Een vraag die me toch blijft bezighouden is: zijn er dan geen grenzen aan de tolerantie? Moet ik alles goedvinden? Ik ben hier nog niet uit.)

Als ik alle irritaties wil elimineren, (maar dat blijft een utopie) probeer ik voor mijzelf een oase te scheppen, waarin ik mij welbevindt. Dat is egoïsme ten voeten uit.

God houdt van ons zoals we zijn. We hoeven niet eerst allerlei ondeugden af te leren en deugden aan te leren alvorens Hij ons kan liefhebben.

'God kan niet zoveel. Hij heeft twee linkse handen. Hij kan alleen maar onvoorwaardelijk liefhebben.' (H.Blommestijn o.carm).

Als we de ander liefhebben zonder voorwaarden vooraf, dus ook ónvoorwaardelijk, gaan we op God gelijken, worden we godvormig zoals de mystici dat uitdrukken.

Gun een ander zijn anders-zijn: dit is wellicht het toverwoord voor het ongestoord leven in een gemeenschap.

Ten slotte In 'Achter de Karmel' 2005/3 stond een artikel met als kop: 'Aspecten van gemeenschap'. Deze tekst kan beschouwd worden als de afscheidsrede van Tjeu Timmermans o.carm. als provinciaal van de karmelieten. Vanuit zijn ervaring als overste verwoordt Tjeu wat hij ziet als belangrijk voor de opbouw van de gemeenschap. We nemen er enkele passages uit over:

'Het is wezensnoodzakelijk voor de toekomst om de opbouw van de persoon alle aandacht te geven.

In mijn ervaringen is mij duidelijk geworden dat er geen andere weg is dan ieders eigenheid ruimte te bieden.

Het is een uitdagende kans om niet te denken in termen van 'gelijke monniken, gelijke kappen', maar te durven denken dat ieder persoon een eigen rijkdom heeft.

Dat een gemeenschap alleen maar interessant wordt wanneer ieders eigen rijkdom ruimte krijgt.

Ik zeg niet dat dit gemakkelijk is.

Hoe meer wij echter de eigen persoon ruimte bieden en de rijkdom van iedere mens aanvaarden als een belangrijke bijdrage aan de gemeenschap, in die mate komt ook God in mensen aan het licht.

De gemeenschap wordt in mijn ogen opgebouwd door werkelijk te durven zeggen tegen elkaar: 'Het is goed dat jij er bent, ook al vind ik het soms lastig'.

Met dank aan degenen die deze tekst hebben doorgenomen en verbeteringen hebben gesuggereerd.

□

fr. Ton Augustin

¹ Haiku's zijn natuurgedichten, waarvan de eerste regel uit vijf lettergrepen bestaat, de tweede uit zeven en de derde weer uit vijf.

² Waar in het verloop van dit artikel de mannelijke aanduiding wordt gebruikt, kan men ook de vrouwelijke lezen

EEN SPECIALE ‘GOEDE WEEK’

Dit jaar hebben Wilfried van der Poll en ik een hele bijzondere Goede Week meegemaakt, doordat bij een bezoek aan vrienden, Broeder Jan van der Steen vertelde dat hij in april weer naar Spanje zou gaan om de processies van de Semana Santa mee te maken. Vorig jaar waren de meeste processies niet uitgetrokken vanwege het slechte weer en dat was voor hem natuurlijk een grote teleurstelling. Vanwege de late Paasdata en daardoor meer kans op beter weer, ging hij het dit jaar opnieuw wagen. De andere vrienden, Lilian en Rudo van Rooij, en wij opperden spontaan het idee “om mee te gaan!” Een idee is gauw geboren, maar wilde Jan dat wel? Het bleek geen probleem te zijn, integendeel! Jan werd meteen gevraagd om maar eens een plan uit te werken, daar hij in León en omgeving gewoond en gewerkt heeft in een project van zijn congregatie, de broeders van Dongen. En zo is het gekomen dat wij van 13-21 april in León, Noord Spanje, waren.

Bekende plekjes

Op zondagavond kwamen we in León aan, waar Jan een eenvoudig hostel geboekt had, in het centrum van de stad. De auto kreeg een goed plekje op het terrein van een zusterklooster. Hadden we de hele week geen omkijken meer naar! We liepen met onze bagage door een paar drukke straten, want er was net een processie voorbij getrokken en de vele toeschouwers zwermden naar alle kanten de stad in.

Een hostel heeft geen restaurant-voorziening, dus na ons wat opgefrist te hebben, zijn wij de stad ingegaan om iets te eten. De stad was ons enigszins bekend, omdat we drie keer in onze zomervakanties bij Jan op bezoek zijn geweest. Het was leuk om meerdere plekken meteen te herkennen, ook al was ons laatste bezoek 14 jaar geleden.

Maandag aan het eind van de middag kwam het moment waar we met spanning naar uitgekeken hadden: onze eerste processie kwam eraan.

Eerste processie

Daar sta je dan op een kruising van enkele straten in de vroege avondzon met honderden te wachten, terwijl de eerste klanken van onbekende muziek tot je doordringen.... een stoet van in zwarte pijen geklede “mensen” met een capirote op die bij ons beelden van de Klu Klux Klan oproepen en heel rustig en veelal ingetogen voorbij lopen in twee lange rijen. Ik sprak van “mensen” omdat door die pijen en capirotes moeilijk te zien is of het mannen of vrouwen zijn..... Zelfs kinderen lopen verkleed mee. Vooral deze kinderen geven kijkende kinderen een begroetingshandje.

Om even duidelijk te zijn: een capirote is een puntmuts of ronde kap afhankelijk voor het gezicht met gaten voor de ogen, de neus en de mond. Ook de muziekkorpsen liepen in dezelfde uitrusting, zij het soms nogal met koorden en tressen versierd.

Na zo'n lange stoet van deelnemers passeert een muziekkorps met in onze oren wat vreemd treurig klinkende muziek, die wel heel doordringend en indrukwekkend aandoet. Dan volgt er een paso, een beeldengroep, vaak zeer oud, sommige meer dan 100-200 jaar oud, op een platform, rijk met bloemen versierd en gedragen door 60 mensen, al of niet op blote voeten lopend. Ook loopt er een aantal in het zwart chique geklede dames mee met of zonder kaars, maar allemaal met een zilveren of ander edelmetalen rozenkrans in de hand. De processie wordt afgesloten door een vertegenwoordiger van de kerk: een priester of een hoogwaardigheidsbekleder, van de wereldlijke autoriteiten: burgermeester en wethouders en van meerdere bevriende broederschappen de abten (voorzitters), ieder in een eigen kleur pij, capirote, mantel. Niet iedereen draagt namelijk zwart, maar iedere broederschap heeft zijn eigen kleurcombinaties. De totale afsluiting was telkens de ballonnenverkoper, die de hele dag op straat loopt om reuze ballonnen van allerlei bekende figuren of vrije vormen te verkopen. Kleur en vorm in grote variëteit.

Is dat het dan?

Ja, zo zit een processie in elkaar. Maar je ondergaat het in een bepaalde sfeer, die je niet kent, maar die je overkomt. De processies trekken heel veel mensen en voor mijn gevoel bijna alleen van het eigen volk. Hier en daar zie je een toerist zoals wij of een pelgrim op weg naar Santiago de Compostella. Om een goede plek te hebben sta je soms al zo'n driekwartier op de processie te wachten, het voorbij trekken duurt ook zo'n driekwartier en je vindt het een noch het ander vervelend! Wel vermoeiend, maar dat merk je meestal pas als je weer gaat lopen! Het meest opvallende voor mij persoonlijk is geweest dat je met honderd zo niet duizend mensen of meer op een betrekkelijk klein oppervlak bent en de hele week heb ik geen moment van agressiviteit meegemaakt. Als mensen omwille van hun lengte, handicap, foto maken iets naar voren wilden, dan ging dat heel soepel. Het publiek was nooit helemaal stil, maar er hing wel een hele welwillende en ik

zou bijna zeggen serene rust en stilte. Als de processie voorbij was ging ieder zijn eigen weg en velen naar bar of restaurant. Dan was het vaak moeilijk om daar een plekje te vinden. Jan wist gelukkig vaak nog wel iets te vinden en daar hadden wij geluk bij!

Alleen maar kijkspel?

Het is inderdaad alleen kijken en niet zelf meelopen. In enkele processies zag je een groepje "gewone" mensen meelopen aan het eind van de stoet, maar verder is het kijken en genieten. Het vreemde is dat deze Goede Week me meer heeft gedaan dan de traditionele Goede Weken met zijn liturgische plechtigheden in de kerk. Hier was ik veel meer alle dagen door de gehele dag bezig met het lijden en sterven van Christus. De beeldengroepen zijn ook erg levensecht. Als je bijvoorbeeld die "tronies" van zijn beulen zag, of Jezus tussen twee misdadigers aan het kruis of zijn zeer verdrietige Moeder, dan gaat er echt wel iets door je heen. Het geheel is erg indrukwekkend en zeker als je twee of zelfs drie processies op één dag ziet rond hetzelfde thema, dan kom je er niet zo gemakkelijk los van.

Twee onderdelen waren zéér indrukwekkend én ontroerend: de kruisafname en de ontmoeting van Maria met haar gestorven en later verrezen Zoon. Christus werd inderdaad losgemaakt van het kruis en je zag de armen en de voeten een voor een echt losmaken en de armen naar beneden zakken, waarna de Christusfiguur heel voorzichtig naar beneden werd gelaten en naar zijn Moeder werd gebracht, om daarna op een praalbed te worden gelegd. Heel ontroerend in de stilte op het plein voor de San Isidoro Basiliek. En op Paasmorgen komt de verrezen Christus van de ene kant naar het plein en Maria van de andere kant en op een gegeven moment ontmoeten ze elkaar en dan..... gaan ook de capirotes af en zie je ineens personen, man en vrouw, jonger en ouder. Iedereen wenst elkaar dan Zalig Pasen en gaat in een opgewekte stemming de stad in. Grandioos.

Historie

Het is een traditie in Spanje om deze processies te houden. Ik noem het folklore met een religieuze ondergrond of achtergrond, die al heel lang leeft. In de loop der jaren zijn er natuurlijk veranderingen opgetreden. Vroeger was de activiteit alleen voor mannen, maar sinds de tweede helft van de vorige eeuw mogen vrouwen ook actief meedoen en nu lopen er hele gezinnen mee. Ook bij de paso's dragen vrouwen mee.

De capirote en het op blote voeten lopen stammen nog uit de gedachte van boete doen plus de onherkenbaarheid van de deelnemers. Vroeger werd er ook amnestie verleend aan een gevangene. Dit gebaar is een poos weggeweest volgens mijn zegsman, maar is een paar jaar geleden weer in ere hersteld. Het ging dan om gevangenen die hun straf er bijna hadden opzitten. Nu liep in een van de processies iemand met de reserve pij, kruis, en capirote. In de kerk wachtte de gevangene op zijn vrijheid en door de ontvangen kleding kon hij zich ongemerkt in de stoet begeven en zo zijn vrijheid binnen wandelen. Het is – zeker niet van origine – alleen maar folklore. Het leven speelt zich de hele week op straat af en in de horecagelegenheden, maar niet zoals bij carnaval door drinkgelagen, maar wel met eten en drinken, maar vaak met het hele gezin. De hele dag zie je de mensen in groeps- of gezinsverband flaneren, op terrasjes zitten enz. Tot middernacht zie je ook kleine kinderen met hun ouders op straat..... 's Lands wijs, 's lands eer. Maar wij hebben er met volle teugen van genoten en het was fijn en inspirerend om het te kunnen hebben meemaken. Veel dank aan Jan voor het initiatief en de organisatie! Binnenkort hopen wij de medebroeders via een prachtige PowerPointpresentatie van Rudo er een beeldende indruk van te kunnen geven, nu moet u het nog met een paar foto's doen.

□

Mag ik dan bij jou?

Paul Steverink

Onlangs verzorgden twintig jongeren de oecumenische zondagsviering in de Pepergasthuiskerk in Groningen. Zij zongen het lied van Claudia de Breij: *Mag ik dan bij jou?* Liefdesliedjes zijn vaak makkelijk te transcenderen. (Jouw!)

De mensen in de Peper waren intens gelukkig met hun hele viering en vroegen de jongeren: *Kunnen we jullie ook inhuren op verzoek?*

Het lied:

Als de oorlog komt, en als ik dan moet schuilen,
Mag ik dan bij jou?
Als er een clubje komt, waar ik niet bij wil horen,
Mag ik dan bij jou?
Als er een regel komt, waar ik niet aan voldoen kan,
Mag ik dan bij jou?
En als ik iets moet zijn, wat ik nooit geweest ben,
Mag ik dan bij jou?

Mag ik dan bij jou schuilen, als het nergens anders kan?
En als ik moet huilen, droog jij m'n tranen dan?
Want als ik bij jou mag, mag jij altijd bij mij.
Kom wanneer je wilt, 'k hou een kamer voor je vrij.

Als het onweer komt, en als ik dan bang ben,
Mag ik dan bij jou?
Als de avond valt, en 't is mij te donker,
Mag ik dan bij jou?
Als de lente komt, en als ik dan verliefd ben,
Mag ik dan bij jou?
Als de liefde komt, en ik weet het zeker,
Mag ik dan bij jou?

Mag ik dan bij jou schuilen, als het nergens anders kan?
En als ik moet huilen, droog jij m'n tranen dan?
Want als ik bij jou mag, mag jij altijd bij mij.
Kom wanneer je wilt, 'k hou een kamer voor je vrij.

Als het einde komt, en als ik dan bang ben,
Mag ik dan bij jou?
Als het einde komt, en als ik dan alleen ben,
Mag ik dan bij jou?

□

INHOUD

Van de redactietafel	Redactie	2
Overweging bij de Constituties	Alfons Kroese	3
Frater Leo Ruitenberg, diamant	Petra de Landmeter	6
Pelgrimstocht naar Israël (<i>vervolg</i>)	Isidorus Nieland	16
De pen doorgeven	Lineke van Wolferen	22
Kermis	Theobaldus Geraets	26
Assisië-Rome pelgrimsreis (<i>vervolg</i>)	Felix Tijdink	29
Kediri	Redactie	34
Ergernissen	Ton Augustin	36
Een speciale ‘Goede Week’	Leo Ruitenberg	42
Mag ik dan bij jou?	Paul Steverink	50
Inhoud / Colofon		52

INKO

onder redactie van: Johan Brummelhuis, Leo Ruitenberg, Frits Stevens,
Paul Steverink, Wim Versteeg

met medewerking van: Angelico Fennis (omslag)
Hilarius de Booij (illustraties)
Petra de Landmeter (interviews)

secretariaat: Johan Brummelhuis
Schorteldoeksesteeg 1, 3732 HS De Bilt
tel.: 030 - 69 76 237
email: j.brummelhuis@fratersvanutrecht.nl